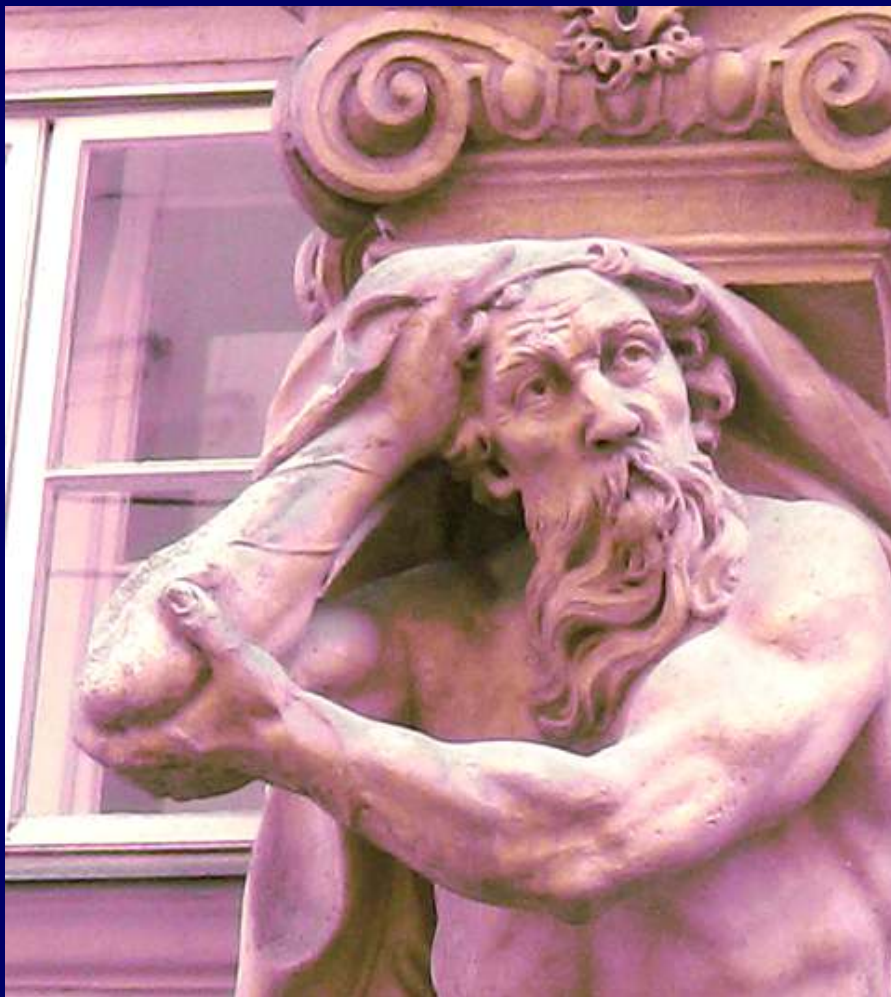

A MOLEKULÁRIS REZISZTENCIA ÖSSZEFÜGGÉSEI KIVÉDÉSE

Kopper László

**Magyar Szenológiai Társaság
Tudományos Fóruma**

Kecskemét, 2014. 05. 23-24

WAR ON CANCER

1971

Richard Nixon

„...are we winning the war on cancer, 40 years later?

2012

World Oncology Forum, Lugano

NO (a háborút mg nem nyertük meg, de csatákat már igen)

- **Eredmények**

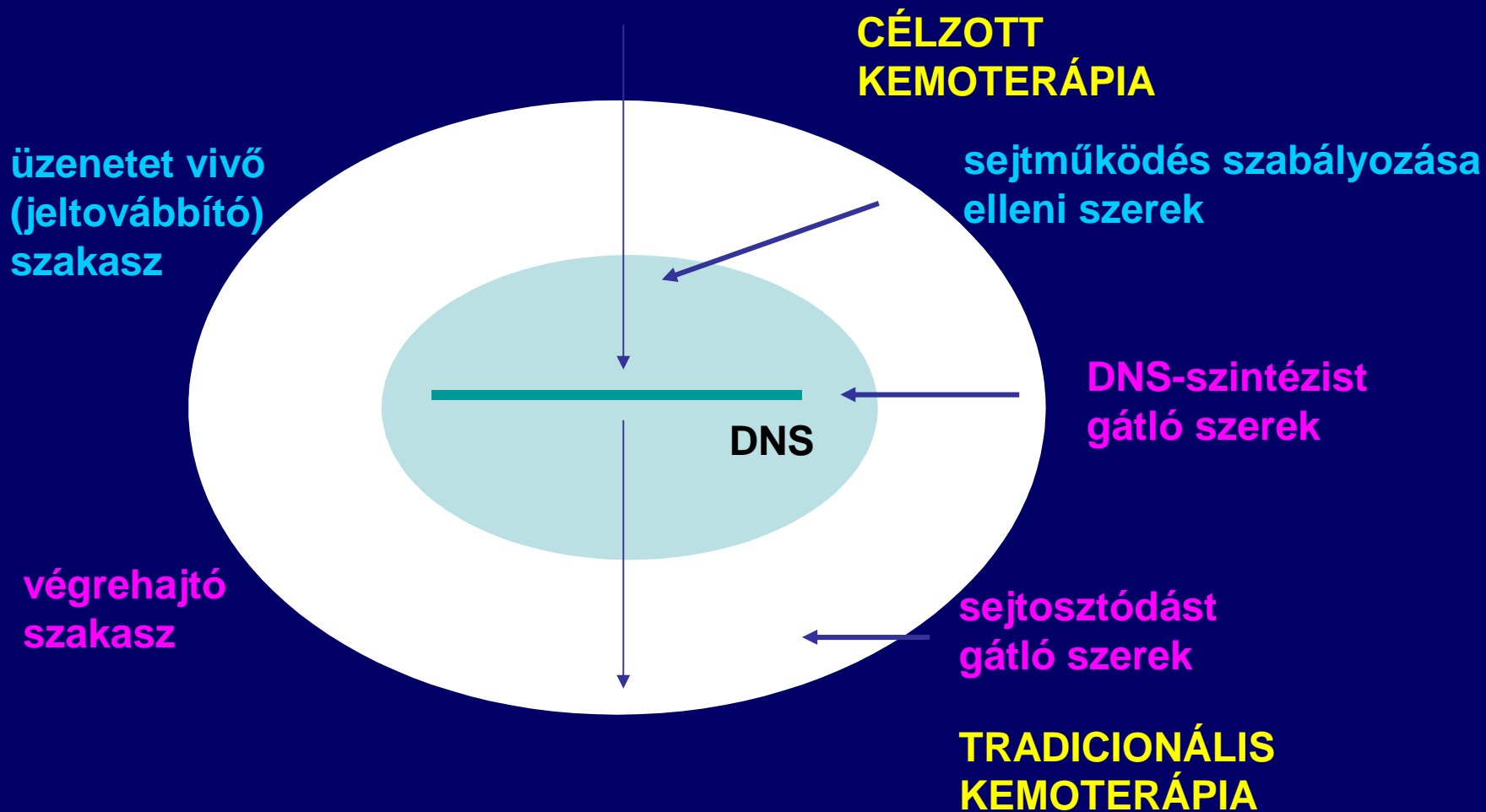
hatalmas előrelépés

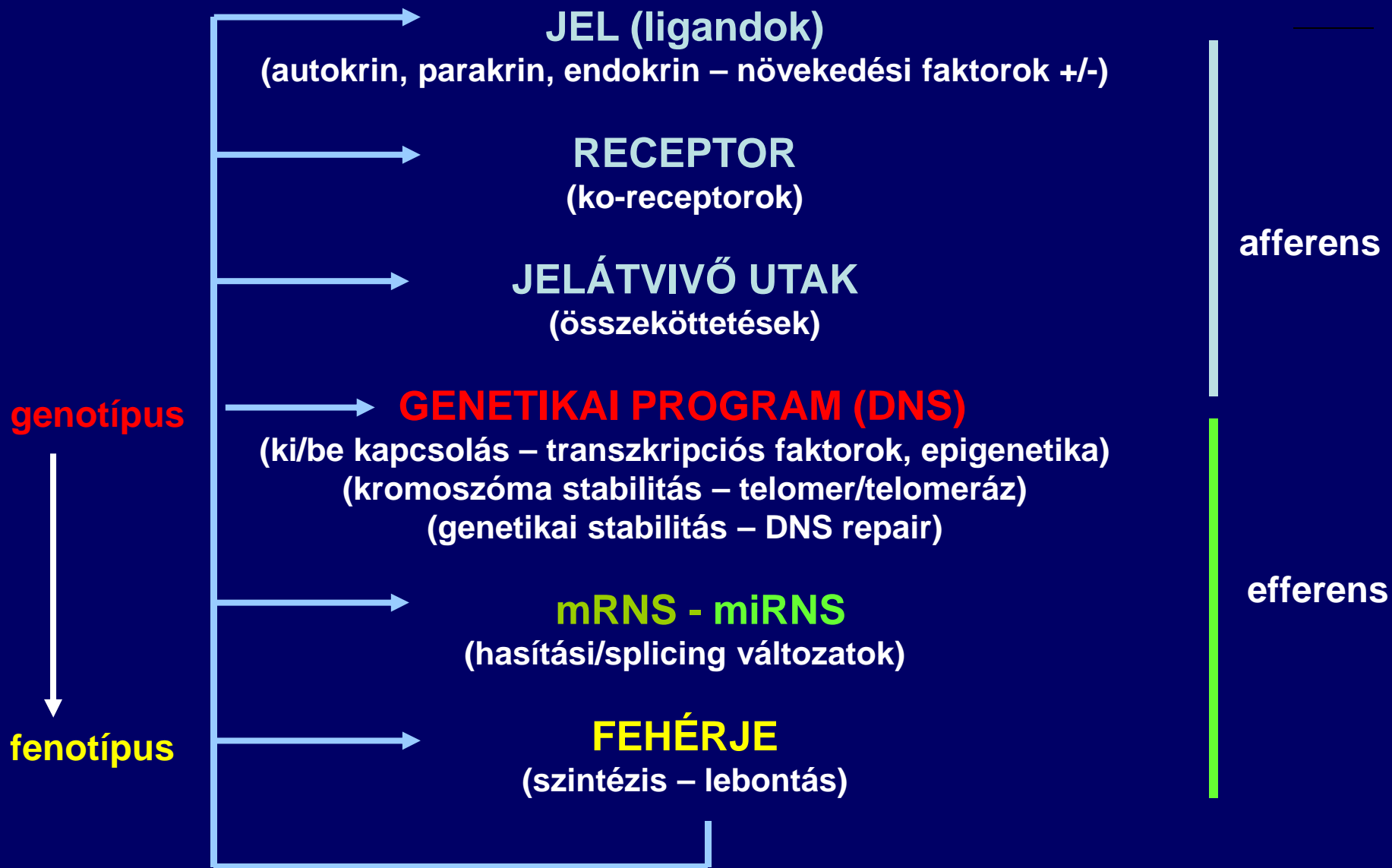
a daganatok viselkedésének megismerésében –
molekuláris szinten
diagnosztikában, terápiában

- **Problémák**

célzott terápia – igen alacsony gyógyulási arány, **rezisztencia**
de: gyógyulás néhány daganattípusban, és sporadikusan
költséghatékonyság alacsony
globális eltérések (minden téren)

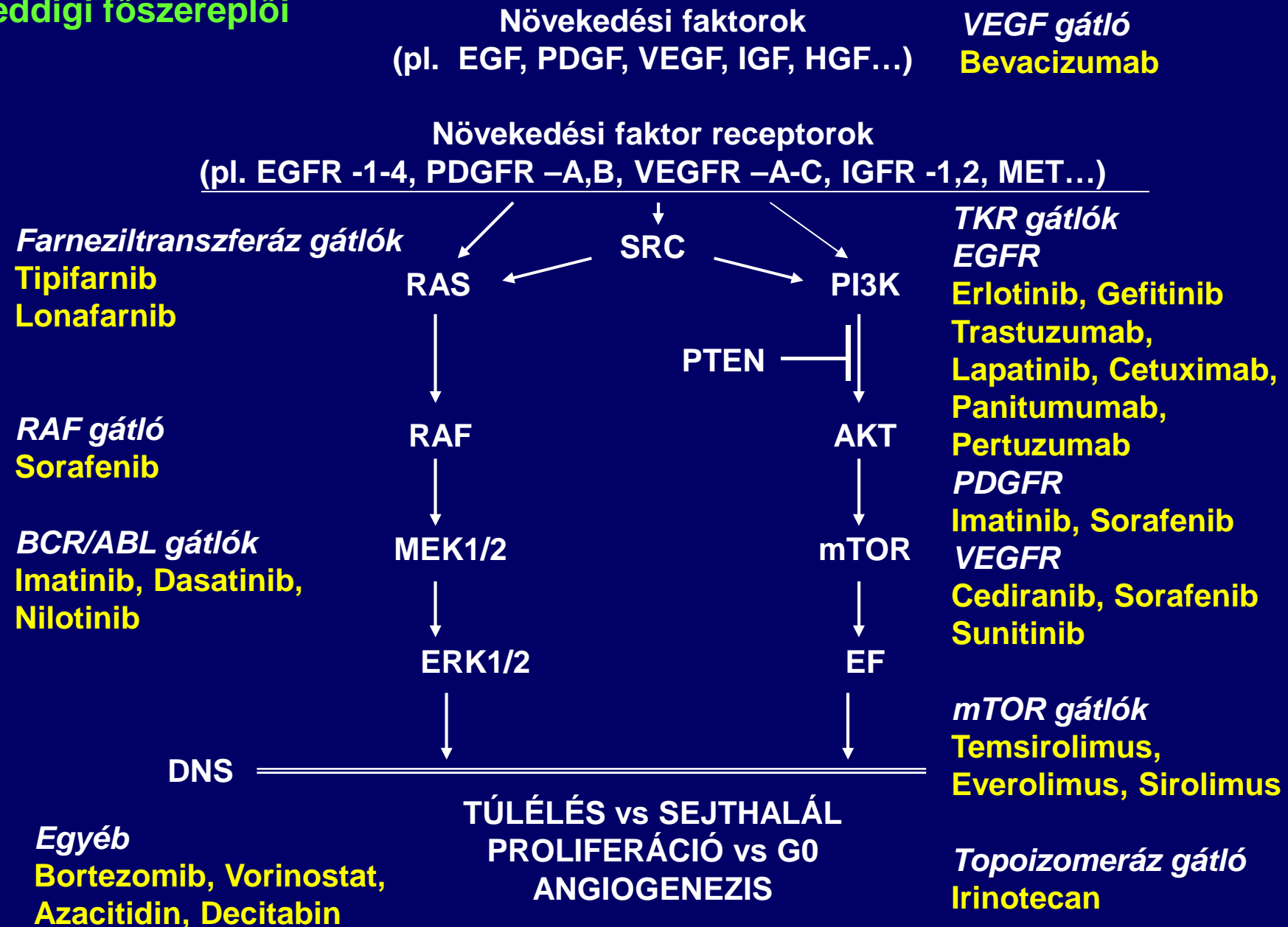
A **célzott terápia** a sejtműködés (sejtproliferáció, sejthalál) szabályozásában kulcsfontosságú molekulák (zömmel ezek hibás formái) ellen irányul. Ezek a hibák jelentik a célpontokat.

Az afferens rész a sejtműködésről hozandó döntéshez szolgáltatja az információt
 Az efferens rész végrehajtja a programot (sejtproliferáció, sejthalál, differenciáció)

**A célzott terápia
eddigyi főszereplői**

Személyre szabott terápia (personalized oncology, tailoring therapy)

alapozva
a gazdaszervezet
jellegzetességeire
(pl. ko-morbiditás)

SZER
(protokoll)

alapozva
a tumor
jellegzetességeire
(pl. molekuláris profil)

farmakokinetika

toxicitás

GWAS / SNP-k
emlőrák paclitaxel kezelése
után fellépő neuropathia
Ideje, súlyossága

tumorsejt
válasz + / -

második tumor

Hodgkin-lymphoma
sugárterápiában részesült
túlélői között
SNP-k – 6q21 – PRDM1 ↓

rezisztencia
(primer / szekunder)
recidiva

Mint minden gyógyszeres kezelésnek, a célzott terápiának is az egyik legnagyobb problémája **a rezisztencia kialakulása** – amit elősegít a daganatokban a növekedésükkel párhuzamosan kialakuló molekuláris heterogenitás, ami az alapja lehet a rezisztens sejtek szelekciójának (intra- és intertumorális szelekció)

...fifty ways to leave your lover... (Paul Simon)

Resisting targeted therapy: fifty ways to leave your EGFR

(Paul Workman, Paul Clarke: Cancer Cell 19, 437, 2011)

Rezisztencia lehetséges okai célzott (EGFR elleni) kezelésénél

Túl sok ligand termelődik (amphiregulin, epiregulin)

EGFR mutáció / polimorfizmus

EGFR kópiaszám emelkedése

legtöbbször 2-5x (igen ritka >20x) – a fehérjeszintet alig emeli

EGFR ubikvitinálása (?célpont)

EGFR dimerizációja EGFR3-mal (út a PI3K-út felé)

EGFR transzlokációja a sejtmagba

Csőkevényes EGFR (pl. EGFRvIII, p95HER2)

Dimerizáció-függő gátlás

(pl. EGFRvIII homodimer , EGFRwt / EGFRvIII, EGFRvIII / EGFRc958)

„Onkogén shift” – MET, AXL, IGF1R, VEGFR

KRAS mutáció (35-45%)

meghatározási protokoll

? rezisztenciát okozó hatásuk egyforma

BRAF mutáció (~10%) (V600E)

PIK3CA mutáció – PTEN funkcióvesztés (deléció, mutáció) – AKT – mTOR

SRC / SFK fokozott aktivitása

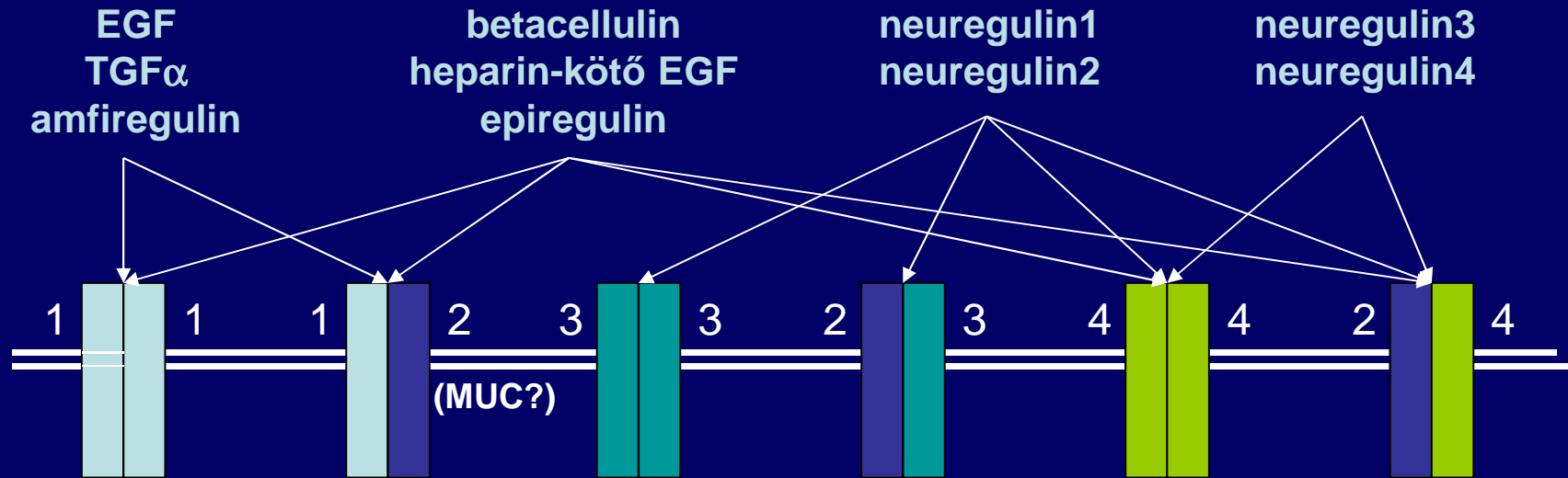
VEGF fokozott termelése

IGF fokozott termelése (csökkent gátlók – IGFBP3/4)

EGFR „feed-back” aktiválása opl. BRAF vagy ERK gátlásakor, mTORC1 gátlásakor

EGFR ligandok és receptorok

EGFR1: 7p12.1-12.3,
170 kD transzmembrán glikoprotein
EGFR2/HER2: 17q12-q21

Fontosabb autofoszforilációs helyek és az ezekhez kötődő jelátvivők

EGFR

992
1045
1068
1086
1148
1173

PLC γ
CBL
GRB2
GRB2
SHC
SHP1, SHC
PLC γ

GAB1

EGFR2

1139
1196
1210
1248

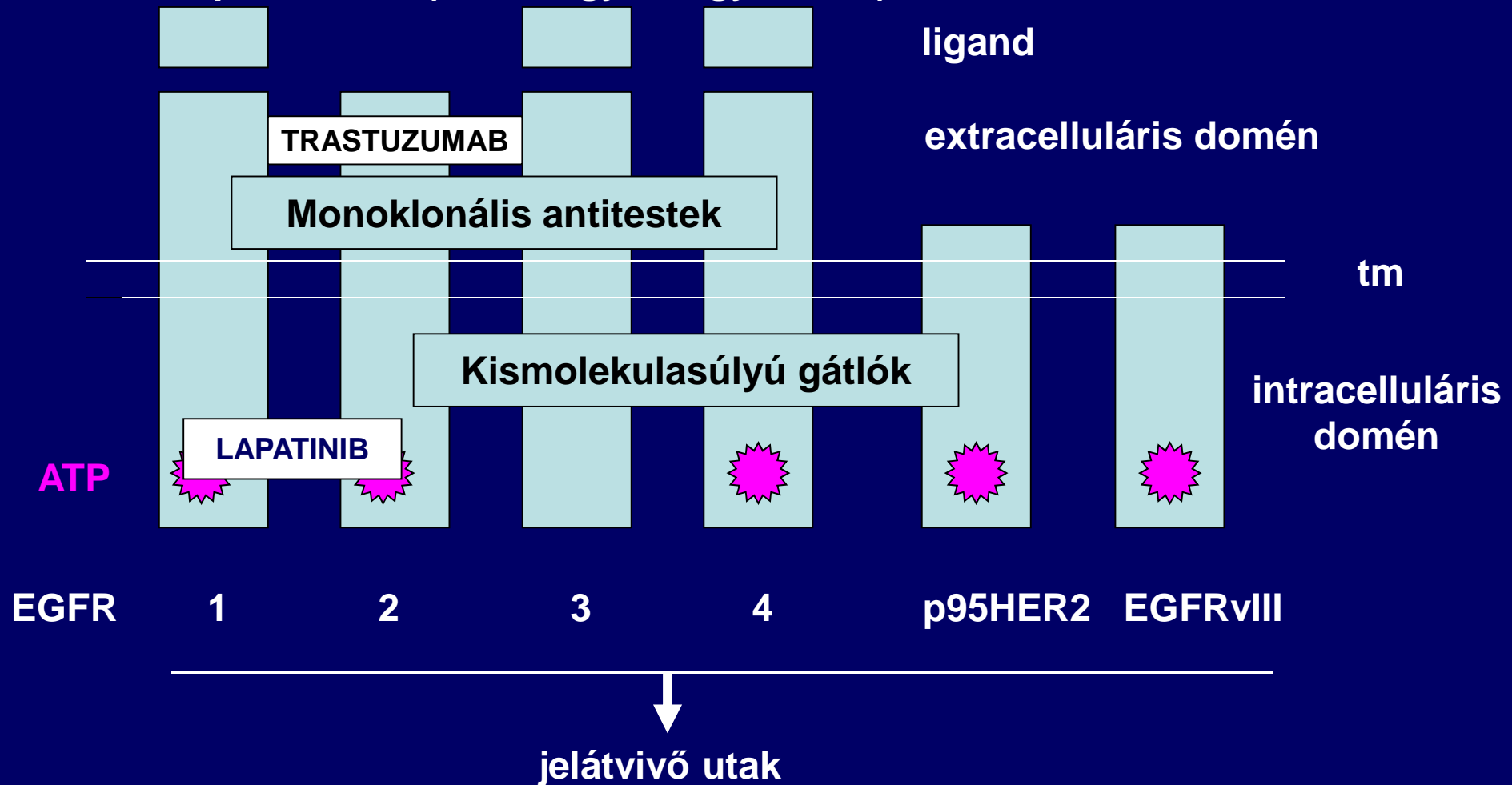
GRB2
PLC γ , SHC, CRKII
SHC
DOK-R

EGFR3

1035
1178
1180
1203
1241
1243
1257
1270
1309

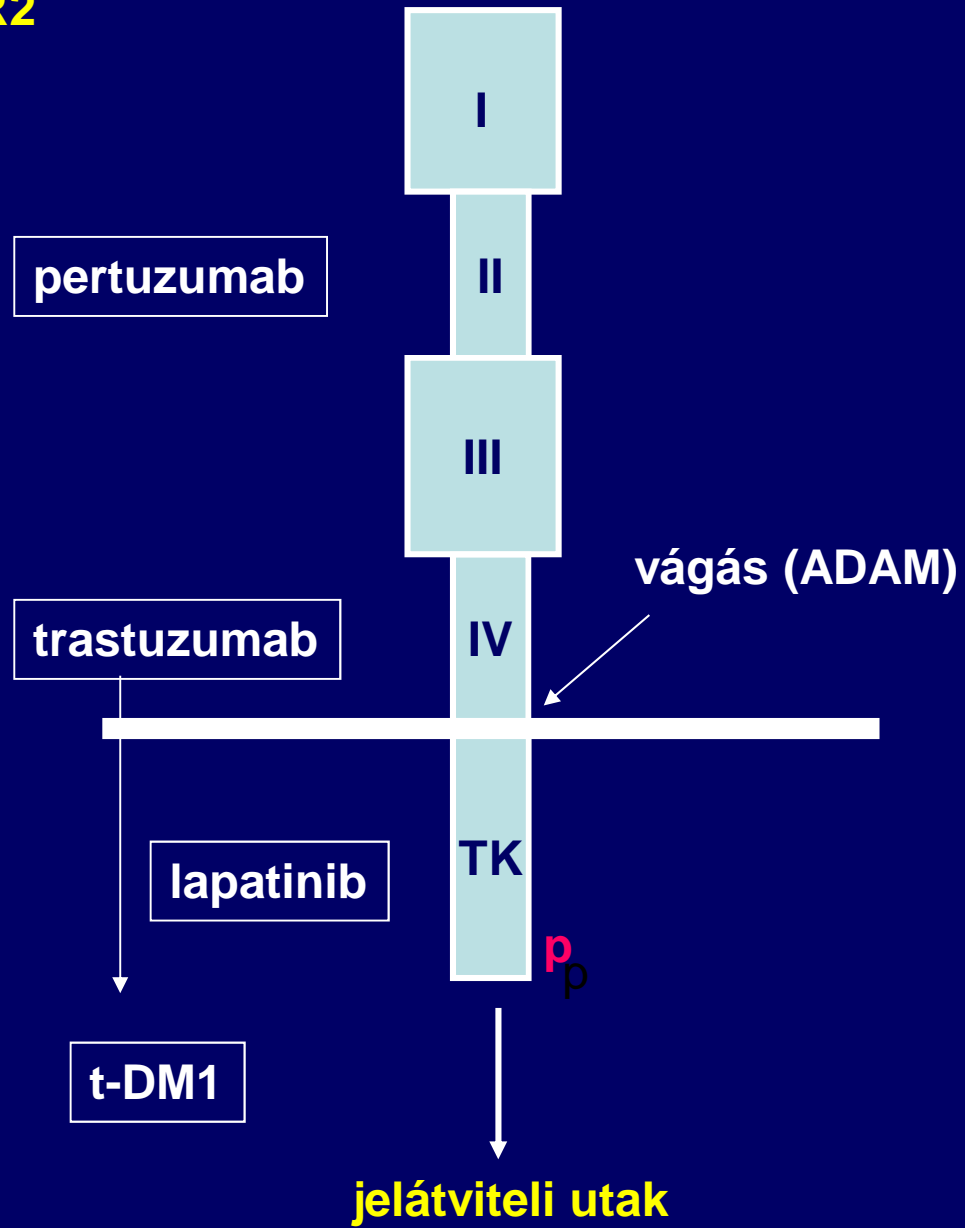
p85
p85
GRB7
p85
p85
GRB7
p85
p85
SHC

A HER2 (EGFR2) ligandot nem tud kötni, de rendkívül hatékony a dimerképződésben (EGFR1-gyel vagy -3-mal)

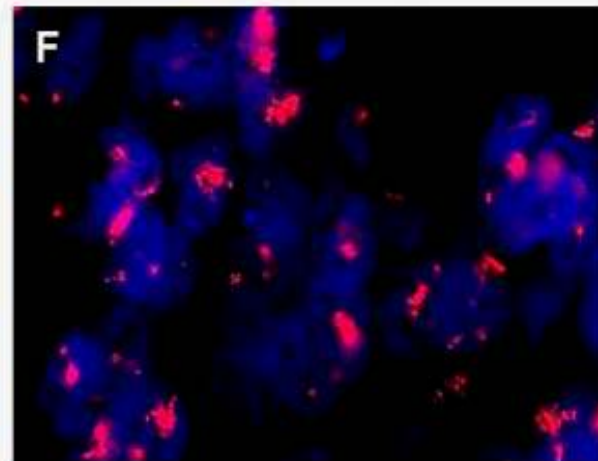
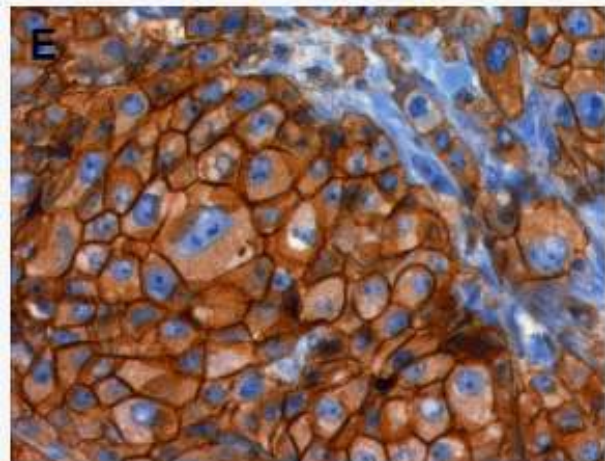
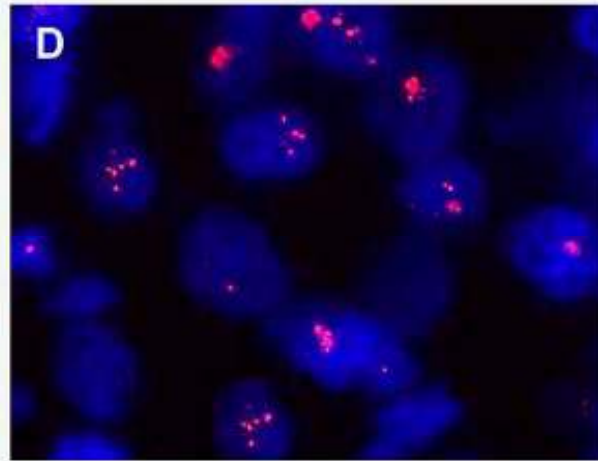
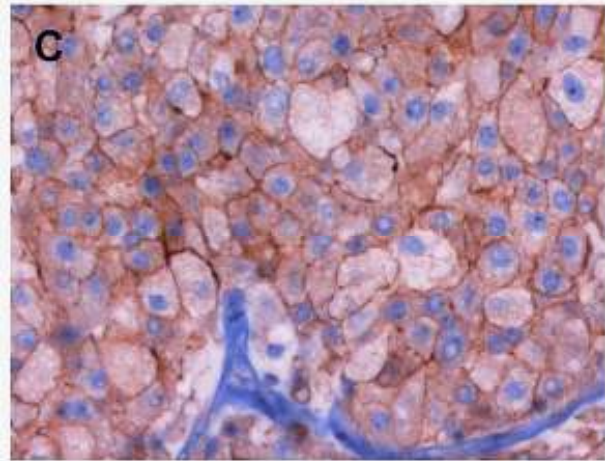
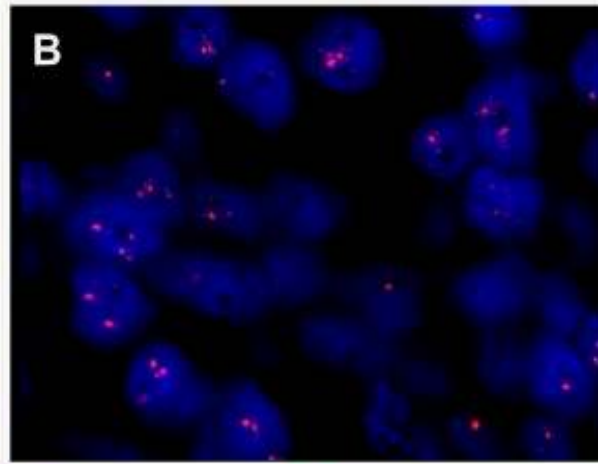
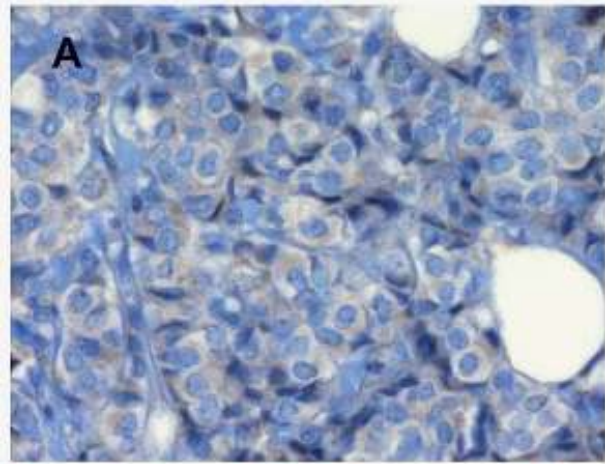

Ha sok a HER2 akkor nagyobb az esély a dimerképződésre, a sejtben a proliferáció stimulálására. A monoklonális antitest (trastuzumab) főleg a dimerképződést gátolja, a kis molekulasúlyú gátló (lapatinib) az intracelluláris részen a foszforilációt – a receptor csökevényes formájában (p95HER2) a monoklonális antitestek nem hatékonyak

HER2

**HER2
(EGFR2)**

**immun-
hisztokémia**

FISH
fluoreszcens
In situ
hibridizáció)

Trastuzumab elleni rezisztencia okai

Primer (de novo)

megváltozik a receptorhoz való kapcsolódás

p95HER2 – ADAM10 (100-115 kDa, 90-95 kDa)

anti-ADAM – Gepar-Quattro +, VeraTag –

Fc β γ R11a polimorfizmus

trastuzumab / pertuzumab Fc fragmentje ADCC-t

aktiválhat (LAK, limfokin aktivált killer sejtek) – a LAK

polimorfizmusa befolyásolhatja a tumorelles hatást

más (nem HER2) receptorok és jelutak aktiválódnak (amelyek már a tumorban a kezelés előtt is jelen voltak)

Szerzett rezisztencia

EGFR1 vagy EGFR3 aktiválódik

HER2-EGFR3 dimer – PI3K / AKT / mTOR aktiválódik

HER2 dimerizációja más receptorokkal – pl. MET, VEGFR

IGF1R jelút aktiválása

IGF1R-HER2-EGFR3 trimer

Taktikai (stratégiai javaslatok) HER2 gátlásával szembeni rezisztenciánál

HER2 elleni hatás jobb előrejelzése

pl. ALDH1, p4E-BP1

de: ma is a HER2 fokozott expressziójának kimutatása a legjobb

Gyógyszerkombinációk logikus sorrendje

trastuzumab folyamatos adása (THOR, ML19944)

neratinib   TK-gátló

afatinib   dual TK-gátló

HSP-gátlás – HER2, p85-HER2 lebontásának elősegítése

trastuzumab + lapatinib

T-DM1

több jelút gátlása (szinkron, szekvenciálisan)

Hormonterápia

ER és PI3K (p85) szoros kapcsolata (komplex)

ER transzkripció aktivitását fokozza pl. AKT, GSK3b, p70S6

Az ER+ sejtekben a PI3K fokozott működése – okozhatják jelutak - hozzájárul a hormonterápiában használt gyógyszerekkel (tamoxifen, aromatázgátlók, fulvesztrant) szembeni rezisztenciához

Aromatázgátlók iránti rezisztencia oka lehet az ERa-ban történő aminosavcsere, ami a mutáns receptor és a p85 fokozott kapcsolatához vezet

Fázis I, II

PI3K BKM120, XL147

mTOR1/2 INK128, OSI-027, AZD8055, AZD2014

PI3K / mTOR1/2 BEZ235, SF1126, GDC-0980, XL765, GSK2126458

Antiangiogénekkal (VEGF-gátlókkal) szembeni rezisztencia

- **Alternatív angiogén utak (angiogén „switch”)**
EGF, FGF, PDGF, ANGIopoetin, IGF, HGF, HIF
BMDCs (bone marrow derived cells), TAM (tumor-associated macrophages), TAF (tumor-associated fibroblasts)
VEGF hasítási (splice) változatok (pro-, antiangiogén) (?)
- **Hipoxia okozta szelekciós nyomás**
agresszív sejtek szelekciója
daganatos őssejtek szelekciója
autofágia
vaszkuláris progenitorok (pl. VEGFA, VEGFR1, PDGFR, FGF2, angiopoetinek, EPC – endoteliális progenitor sejtek, PPC – pericita progenitor sejtek), modulátorok (pl. TAM, VEGFR1 hemangiocita, CD11b-myeloid sejtek)
alvó tumorsejtek (tumor dormancy)

Antiangiogen szerek

- Monoklonális antitestek

- Bevacizumab**

- VEGF-trap (AVE0005)

- Aflibercept

- Ramucirumab

- VEGF**

- VEGFR1 / 2

- VEGFR2

- VEGFR-gátlók (tirozin-kináz gátlók)

- Sorafenib

- VEGFR2-3,, RAF, PDGFRb, KIT, FLT

- Sunitinib

- VEGFR1,-2,-3, PDGFRb, FLT, KIT

- Pazopanib

- VEGFR1,-2,-3, PDGFRa, -b, KIT

- Cediranib

- VEGFR1,-1,-3, PDGFRa,-b, KIT

- BIBF-1120

- VEGFR1,-2,-3, PGGFRa,-b, FGFR1,-2,3

- Axitinib

- VEGFR1,-2,-3, PDGFRa, KIT

- Motesanib

- VEGFR1,-2,-3, PDGFR, KIT

- Vatalanib

- VEGFR1,-2,-3, PDGFRb, KIT

- ABT-869

- VEGFR1,-2,-3, PDGFR

- Vandetanib

- VEGFR2,-3, EGFR, RET

- Nintedanib

- VEGFR1,-2,-3, PDGFRa,-b, FGFR1,-2,-3

- Linifanib

- VEGFR1,-2,-3, PDGFRb, KIT, FLT3

- Vascular disrupting agent (VDA),

- Vadimezan

- .....

- flavonoid (citokineket – pl. TNFa – indukálnak)
tubulin destabilizáló szerek

Kommentár (szarkasztikus?)

Szinte enormis mennyiségű gyógyszerjelölt és kombináció jutott / jut el a klinikai vizsgálasokig –

- **alig lehet két egyforma vizsgálati menetrendet találni, ami az eredmények összehasonlítását egyszerűbbé teszi**
- **nem könnyű elkerülni azt a csapdát, hogy a verseny miatt néhány szer nem eléggé vizsgáltan kerül engedélyezésre, a klinikumba - pl. nem veszik figyelembe a molekuláris profilt, emiatt nem szelektáltak a betegek**

A már piacra került szerek

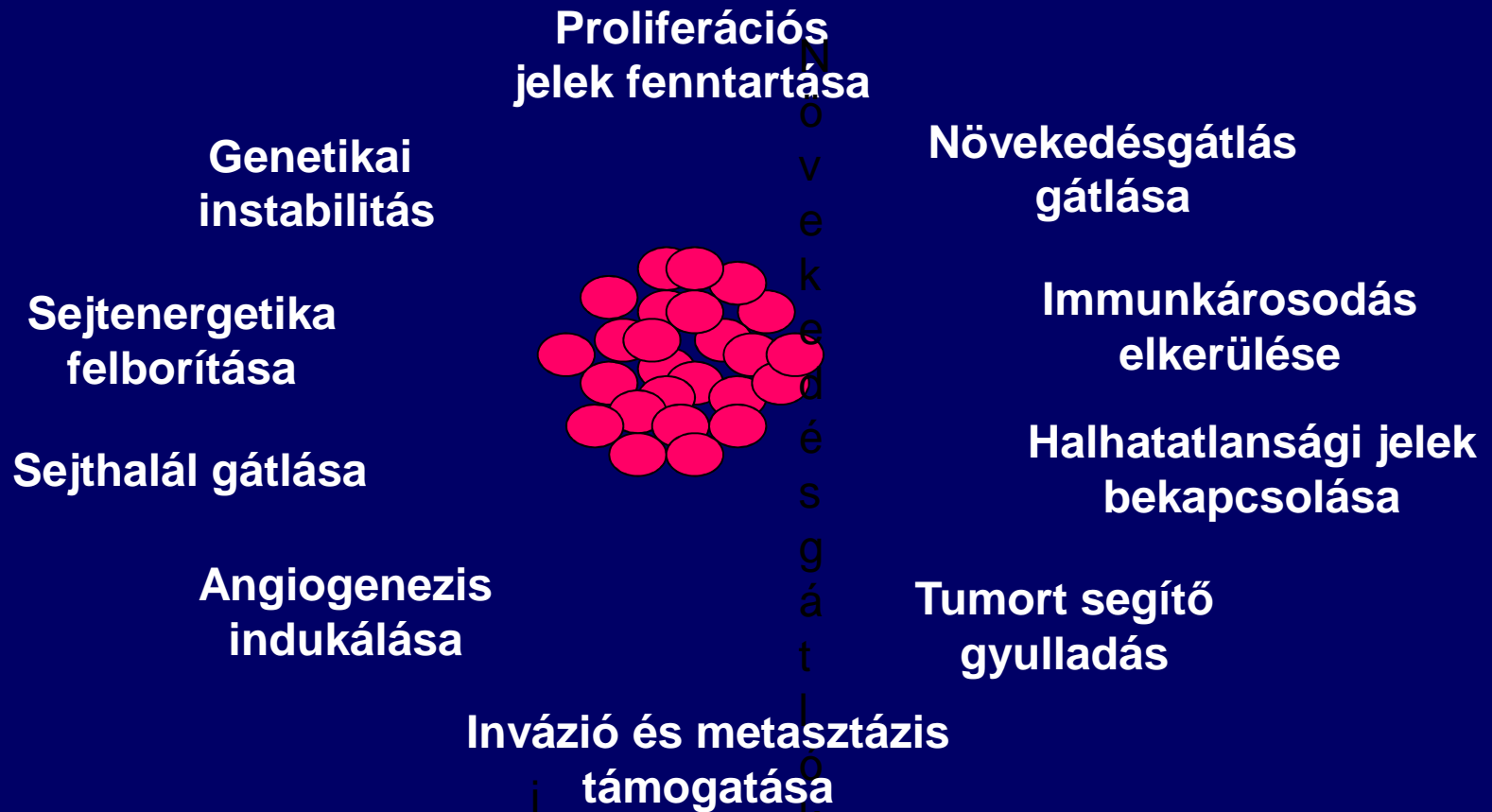
- **korlátozott gátlási spektruma (heterogenitás)**
- **kedvezőbb toxicitása és előnyös PFS, de ritka az OS javulás (cross-over?)**
- **elleni – primer, szekunder - rezisztencia**

Az összes Medical funds kb. 25%-át a betegek életének utolsó évében fizették ki, és több mint 9%-át (50 billió \$) az utolsó hónapban.

Néhány egyéb gondolat

- Hatékonyabb preklinikai vizsgálatok (pl. cost / benefit)
- Optimális molekuláris technológia, határértékek
pl. genomikai profil (driver génhibák),
keringő daganatsejtek, sejtmentes DNS
- Relevánsabb vizsgálati célpontok
pl. szuppresszor gének – epigenetika, miRNS profil, polimorfia
- Indikációk / stratégiák újraértelmezése
koraibb stádium, neoadjuváns – adjuváns, kombinációk
- Prediktív biomarkerek
hátrány: egyre kisebb betegcsoportok
előny: egyéni terápia
- Legjobb kombináció a célzott és a tradicionális kemoterápia között
(multidiszciplináris terápia)

TÁMADÁSPONTOK A TUMOR ELLEN

KÖSZÖNÖM A

EPIDERMÁLIS NÖVEKEDÉSI FAKTOR RECEPTOR – EGFR (1), 2 (HER2), 3, 4

EGFR1 aktiváló mutáció

del exon 19, pontmutáció exon 21 (CTG-CGG, leucin-arginin)
terápia MoAb - cetuximab, panitumumab,
kismolekulasúlyú gátló - gefitinib, erlotinib

EGFR1 rezisztencia (10-14 hónap)

T790M exon 20, cMET amplifikáció
PIK3CA mutáció, PTEN funkcióvesztés, IGF-1R-út változása

NSCLC – adenocarcinoma (85%)

2012 decemberéig 2466 klinikai vizsgálat –
629 kismolekulasúlyú gátlókkal
(132 gefitinib, 334 erlotinib)

Néhány megoldandó probléma

- **Prediktív biomarker**
- **Legjobb kombináció a célzott és a tradicionális kemoterápia között
(multidiszciplináris terápia)**
- **A molekuláris célpontok elleni legjobb kombináció**
- **Legelőnyösebb kezelés az egyes stádiumokban
(pl. bevacizumab hatása mikro- és makrometasztázisokkal
szemben)**
- **Toxicitás csökkentése**

REZISZTENCIA

A gyógyszerekkel szembeni rezisztencia a daganatosok kezelésének egyik, ha nem a legnagyobb problémája.

A HER2+ emlőrákok közel fele nem reagál trastuzumabra – különböző rezisztencia-mechanizmusok miatt.

...fifty ways to leave your lover... (Paul Simon)

**Resisting targeted therapy: fifty ways to leave your EGFR
(Paul Workman, Paul Clarke)**

Workman P, Clarke PA Cancer Cell 19, 437, 2011